

САМОЙЛОВА О. М.,

здобувач сектора дослідження проблем
запобігання злочинності
(Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії
правових наук України)

УДК 343.9

НАПРЯМИ ТА ЗМІСТ ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНОГО ЗАПОБІГАННЯ УМИСНИМ ВБИВСТВАМ ТА УМИСНИМ ТЯЖКИМ ТІЛЕСНИМ УШКОДЖЕННЯМ, ВЧИНЕНИМ ОСОБАМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

У статті розкривається зміст запропонованих напрямів загальносоціального запобігання умисним вбивствам та умисним тяжким тілесним ушкодженням, вчиненим особами похилого віку.

Ключові слова: геронтологічна злочинність, умисні вбивства, умисні тяжкі тілесні ушкодження, похилий вік, загальносоціальне запобігання.

В статье раскрывается содержание предложенных направлений общесоциального предупреждения умышленных убийств и умышленных тяжких телесных повреждений, совершенных лицами пожилого возраста.

Ключевые слова: геронтологическая преступность, умышленные убийства, умышленные тяжкие телесные повреждения, пожилой возраст, общесоциальное предупреждение.

The article reveals the content of the proposed directions of general social prevention of premeditated murders and intentional serious injuries committed by elderly people.

Key words: gerontological crime, premeditated murders, intentional grievous bodily harms, old age, general social warning.

Вступ. У зв'язку зі збільшенням абсолютної та відносної кількості людей похилого віку в загальній структурі населення України відбувається активізація діяльності останніх практично в усіх сферах життя. Протиправна поведінка не є винятком.

Проблема злочинності осіб похилого віку стає все більш актуальною. Останні роки досить стійким залишається рівень найбільш небезпечних злочинів, а саме умисних вбивств та умисних тяжких тілесних ушкоджень, вчинених особами похилого віку. Між тим, питання запобігання цим злочинним проявам в Україні ще не було предметом спеціальної уваги кримінологів і висвітлювалося у наукових працях лише фрагментарно.

Серед вітчизняних і зарубіжних вчених, які свого часу займалися питаннями геронтологічної злочинності, можна відзначити: А.В. Андрушка, Ю.М. Антоняна, О.В. Барсукову, М.В. Войтіна, Т.М. Волкову, В.В. Голіну, А.І. Долгову, М.Ф. Заменгофа, В.А. Кулакову, Р.І. Михеєва, М.А. Неклюдова, В.П. Петкова, Е.Ф. Побегайла, Ю.Є. Пудовочкіна, П.В. Разумова, Ю.О. Репецьку, В.В. Тирського та ін. Наукові розробки цих дослідників здебільшого стосувалися лише окремих аспектів геронтологічної злочинності або вивчення вказаної злочинності в цілому, включаючи злочини проти осіб похилого віку.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття змісту перспективних напрямів загальносоціального запобігання умисним вбивствам та умисним тяжким тілесним ушкодженням, вчиненим особами похилого віку.

Результати дослідження. Оскільки злочинність є соціальним явищем, провідне місце в її запобіганні повинні займати саме загальносоціальні заходи. Ці заходи мають багатофункціональний, довготривалий характер і спрямовані на вдосконалення суспільних відносин і різноманітних сфер життєдіяльності [1, с. 91].

Загальносоціальні заходи запобігання умисним вбивствам та умисним тяжким тілесним ушкодженням, вчиненим особами похилого віку, за своїм характером є достатньо різноманітними. До них належать правові, соціально-економічні, культурно-виховні, медичні та інші заходи, метою яких є усунення або нейтралізація кризових явищ і процесів у суспільстві в цілому. Водночас за допомогою цих заходів вкрай важливо змінити негативні стереотипи в суспільстві щодо пенсіонерів, повернути втрачену повагу, шанобливе ставлення, надати можливості якомога довше залишатися повноцінними членами суспільства.

Правові заходи загальносоціального запобігання аналізованим злочинам полягають в удосконаленні законодавчої бази у напрямі підвищення соціального становища пенсіонерів, забезпечення та розширення їх прав і гарантій у різних сферах життєдіяльності, нівелювання дискримінації за віковим критерієм тощо.

Концептуальні погляди щодо місця та ролі похилих людей у суспільстві закріплено в низці міжнародних документів. Так, Генеральною Асамблеєю ООН у 1991 р. було проголошено Принципи ООН щодо людей похилого віку, які, за можливістю, рекомендовано включити в національні програми та плани зі старіння. Ці принципи зібрано в п'ять груп: 1) «незалежність» – група принципів, що передбачає доступ літніх людей до основних благ і медичного обслуговування; можливість працювати або займатися іншими видами діяльності, що приносять дохід; брати участь у визначенні строків і форм припинення трудової діяльності; участь у відповідних програмах освіти та професійної підготовки; життя в безпечних і гідних умовах; проживання вдома доти, поки це є можливим; 2) «участь» – відображають питання активного залучення похилих осіб до суспільного життя; участь у розробці та здійсненні політики, що безпосередньо стосується їх добробуту; 3) «догляд» – стосуються проблем забезпечення догляду та захисту з боку сім'ї, громади; доступу до соціальних і правових послуг; можливості користування основними правами та свободами, перебуваючи у будь-якому закладі, що забезпечує догляд або лікування, включаючи повагу їх гідності, потреб та особистого життя; 4) «реалізація внутрішнього потенціалу» – передбачають доступ до суспільних цінностей у галузі освіти, культури та відпочинку; 5) «гідність» – торкаються питань справедливого поводження незалежно від віку, статі, расової або етнічної належності, інвалідності або іншого статусу [2].

Крім цього, стандарти в сфері захисту прав похилих осіб встановлюються Загальною декларацією прав людини (1948 р.), Європейською соціальною хартією (1961 р., переглянуто в 1996 р.), Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.), Рекомендаціями МОТ щодо похилих працівників (1980 р.), Міжнародним Планом дій у сфері старіння (1982 р.), Мадридським міжнародним планом дій із питань старіння (2002 р.) тощо.

В Україні право громадян на соціальний захист у старості закріплює Основний Закон держави – Конституція. Також відзначимо, що сьогодні в нашій країні діє низка законодавчих актів, спрямованих на підтримку осіб похилого віку, посилення їх соціального захисту, до яких, зокрема, належать такі закони: «Про пенсійне забезпечення», «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про соціальний захист дітей війни», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про соціальні послуги» тощо.

Урядом затверджено заходи щодо реалізації Стратегії подолання бідності, у якій першочерговими завданнями світової спільноти визнаються: розв'язання проблем подолання бідності та зменшення нерівності, підвищення рівня життя та забезпечення доступу до базових послуг для всіх верств населення, розвиток соціальної інфраструктури та розширен-

ня можливостей для самореалізації в безпечному середовищі. У Стратегії зазначається про високий рівень бідності осіб пенсійного віку, що складає 21,7%. Підкреслюється, що значна частина пенсіонерів перебуває поза межами суспільної інтеграції, тому актуальними є питання підвищення рівня залучення їх до всіх сфер суспільного життя, створення умов для задоволення особливих потреб літніх людей, пристосування до їх потреб побутових умов, робочих місць, транспорту, місць дозвілля; запровадження єдиних принципів нарахування пенсій і дієвих механізмів зменшення диспропорцій у розмірах пенсій, призначених у різні роки тощо [3].

Вважається, що сьогодні в Україні створені необхідні законодавчі засади для успішної реалізації державної політики в сфері соціального та правового захисту осіб похилого віку. Подальше вдосконалення цих засад, усунення декларативності окремих норм і положень стануть запорукою ефективного розвитку країни у цьому напрямі.

Соціально-економічні заходи. Вбачається, що першочерговими соціально-економічними заходами загальносоціального запобігання умисним вбивствам та умисним тяжким тілесним ушкодженням, вчиненим особами похилого віку, є підвищення рівня пенсійного забезпечення та подолання бідності серед цієї категорії осіб.

Зазначимо, що станом на 01 липня 2018 р. максимальний розмір пенсії в Україні склав 14 350 грн, а мінімальний – 1 435 грн. За даними Пенсійного фонду, переважна кількість українських пенсіонерів отримують сьогодні суми від 1,5 до 2 тис. грн. Водночас зазначимо, що бідністю за стандартами ООН вважається отримання менше 5 доларів на день. Середня пенсія сьогодні дорівнює приблизно 2,30 долара [4]. Звичайно, що для здійснення оплати комунальних послуг, повноцінного харчування, отримання кваліфікованої медичної допомоги, придбання елементарних ліків ця сума є вкрай недостатньою. Як бачимо, чимала частина пенсіонерів поставлена в жорсткі умови виживання, особливо це стосується самотніх осіб, які розраховують виключно на допомогу держави.

Існуюче матеріальне становище, а також кричущі майнове розшарування населення викликають невдоволення в суспільстві, збільшують емоційну напругу, сприяють накопиченню агресії та підвищенню конфліктності. Таким чином, нагальним для нашої країни є подальше вдосконалення системи пенсійного забезпечення в напрямі запровадження справедливого розподілу коштів, зміни алгоритму індексації пенсій, збільшення мінімального розміру пенсійних виплат та обмеження розміру максимальних, розроблення механізму призначення пенсій за єдиними нормами, створення умов для щонайшвидшого впровадження накопичувальної системи пенсійного страхування, а також сприяння розвитку в Україні недержавного пенсійного страхування.

Важливим вбачається розвиток мережі закладів та установ, що здійснюють соціальне обслуговування осіб похилого віку, а також підвищення рівня та якості таких послуг шляхом залучення і заохочення фахівців із відповідною професійною підготовкою. Перш за все йдеться про територіальні центри соціального обслуговування пенсіонерів, які на платній і безоплатній основах надають громадянам похилого віку різні види соціально-побутових та медичних послуг, і будинки-інтернати (геріатричні пансіонати), призначені для постійного проживання тих осіб, які потребують стороннього догляду.

На наш погляд, виключно сприятливим стане стимулювання та підтримання волонтерського руху. Особливо така потреба існує в сільській місцевості, де відзначається недостатня кількість, а то й взагалі відсутність кадрових соціальних робітників.

Суттєву допомогу можуть надати і благодійні організації. Цікавим є приклад Всеукраїнської благодійної організації «Турбота про літніх в Україні». Організація побудована на принципах взаємодопомоги людей похилого віку, що діють на волонтерських засадах. Метою діяльності останньої є захист прав та інтересів людей похилого віку, покращення їх якості життя та ресоціалізація шляхом залучення літніх громадян до активної життєвої позиції та допомоги своїм одноліткам. Волонтери надають практичну допомогу одноліткам на дому, створюють консультативні пункти для надання необхідної інформації, захищають права й інтереси людей похилого віку шляхом адвокації, надають підтримку літнім людям,

які потерпають від дискримінації. Крім цього, волонтери організації слідкують за 48 медичними центрами у 9 містах з метою перевірки, чи надаються літнім людям достатні послуги лікування і чи відсутня дискримінація за віком, щомісячно відслідковують ціни у місцевих аптеках та інформують літніх людей про ціни на більшість популярних ліків. Ця інформація поширюється по телебаченню та радіо, через листівки тощо [5].

На жаль, приватні форми підтримки та допомоги в нашій країні розвинені дуже слабо. Така діяльність обов'язково повинна бути підтримана державою. Державна політика має здійснюватися у напрямі формування суспільної культури доброчинності, сприяння розвитку благодійності, заохочування діяльності благодійних організації й окремих громадян, які їх підтримують.

Заслугує на увагу й питання стосовно дискримінації осіб похилого віку на ринку праці. Чимала кількість пенсіонерів мають сили та бажання продовжувати працювати. В умовах збільшення кількості населення похилого віку необхідно актуалізувати проблему забезпечення рівних прав у професійній сфері для всіх вікових категорій громадян, відстоювати право літніх людей на трудову активність і сприяти можливостям їхньої зайнятості. Проведення пенсійної реформи повинно зводитися не лише до подовження періоду роботи до виходу на пенсію, а й до полегшення умов праці, надання можливості особам похилого віку перекваліфікації або зміни професії, щоб вони змогли працювати довше без шкоди для свого здоров'я.

Крім цього, позитивний ефект матиме поширення практики залучення осіб похилого віку до роботи благодійних організацій, що активно практикується, наприклад, у Сполучених Штатах Америки, де волонтерами працюють понад 26% дорослого населення. Завдяки участі у волонтерській роботі літні люди можуть знайти нове коло спілкування, що за інших обставин може виявитися неможливим. Також є багато фактів, які підтверджують, що дружнє спілкування з оточуючими робить процес старіння безболісним і більш комфортним [6]. Таке залучення може відбуватися через програми допомоги, що фінансуються державними, громадськими організаціями та ін. Серед основних цілей зазначених програм важливо виокремити надання похилим особам можливості принести користь іншим людям, відчутти себе потрібними суспільству, підняти свою самооцінку. Діяльність зазначених осіб може полягати в спілкуванні з дітьми, що мешкають у домах для дітей із вадами розумового і фізичного розвитку, психічними розладами та потребують особливої уваги, турботи та догляду; в здійсненні необхідних послуг для інших пенсіонерів, інвалідів, підтриманні з ними постійних контактів, проведенні бесід, прогулянок; допомозі бездоглядним тваринам, зоопаркам; благоустрої прибудинкової території тощо.

Похилим особам, що стають добровольцями, доречно було б вручати невеликі винагороди або надавати безкоштовні медичні послуги, частково оплачувати житлово-комунальні послуги.

Перелічені соціально-економічні заходи, за умови їх подальшого вдосконалення та реалізації, зможуть надати істотну підтримку особам похилого віку та, безумовно, сприятимуть зменшенню соціальної напруги та суперечностей у суспільстві.

Значущим напрямом загальносоціального запобігання умисним вбивствам та умисним тяжким тілесним ушкодженням, учиненим особами похилого віку, є здійснення культурно-виховних заходів. Ці заходи спрямовані на оздоровлення морально-психологічного клімату в суспільстві, формування поваги до старості, подолання проявів ейджизму тощо.

В умовах стрімкого розвитку технічного прогресу посилюється розрив між молоддю й особами похилого віку. Здатність молоді до швидких змін стає все більш помітною на фоні консервативності літніх людей. У зв'язку з цим все сильніше відчуються прояви вікової дискримінації в різних сферах життя. Одним зі способів вирішення проблеми старшого покоління могло б стати запозичення європейської моделі успішної старості й адаптація її до соціальних умов України. Втім, слід визнати, що сьогодні в нашій державі відповідні умови для реалізації такої моделі відсутні.

Наразі намагатися змінити суспільну думку щодо соціально-непотрібної моделі старості все ж таки необхідно. Важливими видаються заходи щодо формування пошани до ста-

рості, розвитку почуттів вдячності, турботи, чуйності, доброзичливості до літніх людей, виховання уважного ставлення до них в сім'ї, суспільстві, здійснення пропаганди сімейних цінностей. Значний потенціал у справі формування позитивного уявлення про старість належить засобам масової інформації, кіно, художній літературі, які здійснюють чималий вплив на формування суспільної думки. У першу чергу йдеться про соціальну рекламу, що володіє потужним впливом на людину. Її слід розміщувати не лише на радіо, телебаченні, а й у мережі Інтернет, друкованих виданнях, транспорті, на білбордах тощо. Проведення таких рекламних акцій, безумовно, приверне увагу широких верств населення до проблем осіб похилого віку та поступово сприятиме зміні ставлення до них, подоланню відчуження між поколіннями та підвищенню ролі зазначених осіб у суспільстві.

Нерідко головним надбанням літніх людей після виходу на пенсію стає вільний час, і для багатьох із них актуальною стає проблема його заповнення. Чимало осіб починає проводити його за розпиванням спиртного, ступаючи на шлях зловживання алкоголем. Поведінка таких осіб, як відомо, характеризується підвищеною агресивністю та нерідко може мати кримінальне забарвлення. Щоб не допустити цього, вважаємо вкрай важливим здійснення заходів щодо підтримання культурно-дозвільної активності осіб похилого віку, надання їм можливості для продовження повноцінного життя.

Із цією метою необхідно розвивати соціально-культурні проекти, заклади дозвілля, клуби, спрямовані на забезпечення ефективного дозвілля літнім людям, активізацію їх пізнавальної та творчої діяльності, розширення кола спілкування, пробудження нових захоплень, задоволення різноманітних духовних потреб.

Неабияка роль у такій діяльності належить клубам для громадян похилого віку, що об'єднують осіб залежно від їх уподобань (наприклад, фізкультурно-оздоровчі, комп'ютерні, клуби любителів літератури, співу, мистецтва, клуби віруючих людей тощо).

Унікальним в Україні є багатофункціональний хаб для пенсіонерів кіно-сад «Життєлюб», який об'єднує в собі все, що необхідно літнім людям для активного і змістовного дозвілля в компанії однодумців: кінотеатр, танцмайданчик, спортивний майданчик для занять гімнастикою, йогою, майданчик для настільних ігор, арт-простір, де проводяться концерти, зустрічі, семінари, майстер-класи. Всі ці послуги є абсолютно безкоштовними для всіх пенсіонерів [7].

Необхідно прагнути до збагачення та розповсюдження видів такої діяльності, обов'язково враховуючи інтереси людей старшого покоління.

На особливу увагу заслуговують «Університети третього віку», що почали з'являтися в Україні протягом останніх років. Це інноваційний проект, метою якого є впровадження та практична реалізація принципу навчання впродовж усього життя. Надання цієї соціально-педагогічної послуги має забезпечити: 1) створення умов і сприяння всебічному розвитку людей похилого віку; 2) реінтеграцію їх в активне життя суспільства; 3) надання допомоги в адаптації до сучасних умов життя шляхом оволодіння новими знаннями, зокрема щодо: процесу старіння та його особливостей; сучасних методів збереження здоров'я; набуття навичок самопомоги; формування принципів здорового способу життя; основ законодавства стосовно людей похилого віку та його застосування на практиці; формування та розвитку навичок використання новітніх технологій, насамперед інформаційних і комунікаційних; потенціалу та можливостей волонтерської роботи; 4) підвищення якості життя літніх осіб завдяки забезпеченню доступу до сучасних технологій та адаптації до технологічних перетворень; 5) можливість для розширення кола спілкування й обміну досвідом [8].

Навчання в Університеті є безкоштовним, а отже, цілком доступним для всіх бажаючих. Для тих осіб, які за різних причин не в змозі відвідувати заняття, пропонується дистанційна форма навчання, що може здійснюватися, наприклад, за допомогою відеоуроків, вебінарів тощо.

Не викликає сумніву, що участь у подібних проектах і програмах чинить виключно позитивний вплив на самовідчуття похилої людини, а тому на таку діяльність обов'язково повинна звертатися увага як із боку держави, так і громадських, благодійних організацій.

Розвиток наведених послуг має важливе значення ще й тому, що вченими підтверджено зв'язок між соціальною, культурною, творчою активністю осіб літнього віку та розвитком психічних захворювань. Так, ризик психічних хвороб у осіб, які захоплюються різноманітними видами дозвільної діяльності, виявляється вдвічі меншим порівняно з тими, хто уникає цього [9, с. 215].

Медичні заходи. Серед основних проблем осіб похилого віку слід виділити проблеми, пов'язані з погіршенням їх здоров'я. Зазначимо, що з віком збільшується кількість хронічних захворювань, а отже, зростає потреба осіб у спеціалізованій лікарській допомозі.

У геронтологічній літературі неодноразово відзначалося, що переплетіння соматичних, психогенних, психологічних проблем літніх людей є настільки складним, що часто навіть за найбільшого бажання без достатніх знань і спеціальної підготовки неможливо встановити, що визначає стан похилої людини – соматичне або психічне захворювання [10, с. 205]. Вочевидь, комплексний характер патологічних станів, особливості реабілітаційної терапії стосовно осіб похилого віку потребують специфічного підходу. У зв'язку з цим вважаємо доцільним подальший розвиток в Україні геріатричних госпіталів, а також повсюдне поширення практики функціонування спеціалізованих геріатричних кабінетів, центрів вікової патології, відділень при лікарнях і реабілітаційних центрах.

Значна увага повинна приділятися забезпеченню щорічних обов'язкових медичних обстежень із охопленням осіб, які мешкають у сільській місцевості. Для обслуговування останніх має бути організовано достатню кількість виїзних спеціалізованих діагностичних і консультативних бригад.

Надзвичайно актуальними для нашої держави є заходи з протидії алкоголізму. Результати проведеного нами дослідження показали, що близько 70% осіб похилого віку вчинили злочин у стані алкогольного сп'яніння, причому близько половини з них систематично вживали алкогольні напої, а чимала частка – страждала на хронічний алкоголізм.

Зазначається, що в Україні близько 1/5 усіх пенсіонерів зловживають алкоголем. Незважаючи на зростаючі соматичні патології, зниження доходів у зв'язку з виходом на пенсію, у похилому віці в осіб збільшується ризик зловживання алкоголем. Такі, пов'язані з літнім віком стреси, труднощі зі збереженням своєї зайнятості або влаштуванням на нову роботу, втрата близьких, вдівство, самотність тощо часто стають приводом до збільшення вживання алкоголю. Віковий соціальний дискомфорт нерідко долається за допомогою алкоголю. Є дані, що майже половина всіх випадків алкогольної залежності у віці понад 65 років пов'язана з початком зловживання алкоголем лише після 60 років. Зникнення у зв'язку з виходом на пенсію цілої низки стримуючих соціальних чинників, таких як необхідність виходити на роботу в тверезому стані, рано прокидатися тощо, сприяє швидкому формуванню у похилих осіб систематичного зловживання алкоголем, на відміну від працюючої частини населення, у якій більш поширене т. зв. «пияцтво кінця тижня» [11, с. 8–9].

Прогресуюча алкоголізація населення вкрай негативно позначається на соціально-психологічній атмосфері в суспільстві, правопорядку в державі, економіці, політиці, що вимагає адекватних та ефективних заходів протидії цьому явищу. Стрижнем антиалкогольної політики повинен стати комплекс заходів соціального, правового, кримінологічного, медичного, політичного, економічного, екологічного, організаційного та міжнародного характеру [12, с. 348–350].

Що стосується похилих осіб, то лікування від алкоголізму в інволюційному віці уявляється достатньо складним завданням. Це пов'язано з тим, що причинами зловживання спиртним нерідко стає т. зв. стареча депресія, викликана відсутністю життєвих орієнтирів, поганими умовами життя, самотністю та ін. Медикаментозне лікування надасть лише тимчасовий ефект. Лікування такого алкоголізму неодмінно повинно бути пов'язане з поверненням у життя людини цілі, докорінною зміною способу життя тощо. Досягнути цього в такому віці вкрай важко. Це потребує комплексних зусиль фахівців багатьох спеціальностей, а саме медиків, психологів, психіатрів, геронтологів, залучення працівників соціальної сфери. Зрозуміло, що такі реабілітаційні проекти є занадто дорогими та, зважаючи на сучасну соціально-економічну ситуацію в країні, взагалі утопічними.

На наш погляд, першочергова увага повинна приділятися зміні існуючої та формуванню нової культури вживання алкогольних напоїв. Сьогодні для українського суспільства характерними є непомірність і низька культура вживання саме міцного алкоголю. Отже, необхідними видаються заходи щодо переорієнтації населення на споживання безалкогольних і слабоалкогольних виробів. Не менш важливе значення має проведення широкої пропаганди здорового способу життя, створення відповідних умов для його ведення, сприяння вихованню відповідального ставлення людини до власного здоров'я та ін.

Ще однією проблемою, на яку ми хотіли б звернути увагу, є недостатність або взагалі відсутність у більшості осіб похилого віку обізнаності з приводу функціонування клубів, університетів, благодійних, громадських, правозахисних організацій, різноманітних дозвільних, медичних, соціальних закладів і послуг. З метою підвищення рівня грамотності літніх людей стосовно своїх прав і можливостей пропонується активізувати здійснення заходів з організації та проведення серед цих осіб *інформаційно-роз'яснювальної роботи*. Остання може виконуватися шляхом широкого розповсюдження соціальних газет, журналів, буклетів для пенсіонерів, створення циклу постійних радіо- та телепередач, присвячених висвітленню важливих для них питань і доведенню до відома необхідної інформації, запровадження рубрик у друкованих виданнях, що є найбільш популярними серед цієї верстви населення. Відповідну діяльність слід проводити й у мережі Інтернет, оскільки щороку зростає кількість користувачів похилого віку.

Позитивною практикою в цьому напрямі є створення веб-сайту Геронтологічним інформаційно-консультативним центром Інституту геронтології Національної Академії медичних наук України. Основним завданням цього сайту є забезпечення населення інформацією про шляхи та джерела вирішення медико-соціальних, побутових та інших проблем людей літнього віку, навчання населення та волонтерів принципам забезпечення активного довголіття й основам само- і взаємодопомоги. Сайт дає можливість спілкування людям літнього віку, сприяє їх активній участі у житті громади та поглибленню взаємодії профільних державних і недержавних організацій. Також на сайті розміщено різні поради для осіб похилого віку, членів їх сімей і налагоджений зворотній зв'язок [13].

Крім цього, у територіальних центрах соціального обслуговування пенсіонерів, клубах, будинках-інтернатах для похилих осіб доцільно проводити лекції, організувати зустрічі із представниками Пенсійного фонду, юристами з метою надання консультацій, роз'яснень і правової допомоги літнім людям.

Здійснення перелічених інформаційно-роз'яснювальних заходів сприятиме підвищенню рівня правової культури старшого покоління, широкому залученню їх до активного культурно-дозвільного життя, задоволенню соціальних і духовних потреб, позитивному та корисному заповненню вільного часу.

Висновки. Реалізація запропонованого комплексу загальносоціальних заходів запобігання умисним вбивствам та умисним тяжким тілесним ушкодженням, вчиненим особами похилого віку, суттєво посилить соціально-правовий захист літніх людей, підвищить їх добробут, суспільну значущість і дозволить зменшити напругу, незадоволення серед громадян вказаної вікової категорії.

Список використаних джерел:

1. Аракелян С.В. Семейно-бытовые убийства: монография / под. ред. Ю.М. Антоняна. Ереван: ЕГУ, 2009. 160 с.
2. Принципы Организации Объединенных Наций в отношении пожилых людей. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/oldprinc.shtml.
3. Про схвалення Стратегії подолання бідності : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/24889808>.
4. Як зросли пенсії цього року. URL: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/kak-vyrosli-pensii-v-etom-godu-sravni-svoi-vyplaty-so-srednimi-pokazatelyami-1148469.html>.
5. Благодійний фонд «Турбота про літніх в Україні». URL: http://www.tlu.org.ua/?page_id=179.

6. Волонтерство продлеает жизнь. URL: <https://inosmi.ru/world/20130615/210069333.html>.
7. Кіно-сад «Життєлюб». URL: <https://www.happyold.com.ua/project/kinosad-zhiznelyub>.
8. Методичні рекомендації щодо організації соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» у територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг): Наказ Міністерства соціальної політики України від 25 серпня 2011 р. № 326. URL: <http://document.ua/pro-vprovadzhenja-socialno-pedagogichnoyi-poslugi-universit-doc72450.html>.
9. Петрова І.В. Дозвілля в зарубіжних країнах: підручник. Київ: Кондор, 2005. 408 с.
10. Яцемирская Р.С., Беленькая И.Г. Социальная геронтология: учеб. пособ. Москва: ВЛАДОС, 1999. С. 224.
11. Огурцов П.П. Алкоголь и старость. Научно-реферативный сборник ВИНТИ РАН «Новости науки и техники». 1999. № 1. С. 3–13.
12. Назаренко Д.О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам: монографія. Харків: Діса плюс, 2013. 524 с.
13. Геронтологічний інформаційно-консультативний центр Інституту Геронтології НАМН України. URL: <http://gicc.org.ua/>.

